ថ្ងៃបើកសវនាការលើករណី០០២ : ថ្ងៃទីមួយនៃការធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍បើករបស់ភាគីព្រះរាជអាជ្ញា

ដោយ រ៉ែនដល ឌីហ្វាល់កូ

នៅថ្ងៃទី២១ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១១នេះ សវនាការជំនុំជម្រះរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាចាប់ផ្តើមដំណើរការសវនាការលើសំណុំរឿង០០២ ដែលសាធារណជនទូទៅបានទន្ទឹងរង់ចាំជាយូរ និងមានសារសំខាន់បំផុត ។ នៅក្នុងករណី០០២នេះ ជនជាប់ចោទទាំងបីរូប នួន ជា, អៀង សារី និង ខៀវ សំផន គឺជាមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមជាន់ខ្ពស់បំផុតដែលនៅរស់រានមានជីវិត ។

ជុំវិញបរិវេណតុលាការទាំងមូលពោរពេញទៅដោយក្តីរំពឹងទុកក្នុងថ្ងៃបើកសវនាការដំបូង ដែលថ្ងៃដំបូងនេះគឺបម្រុងទុកសម្រាប់សេចក្តីថ្លែងការណ៍បើករបស់ភាគីព្រះរាជអាជ្ញា ។ នៅពេលសវនាការពេលព្រឹកចាប់ផ្តើម អ្នកចូលរួមទាំងអស់ដែលមានដូចជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ព្រះសង្ឃ អ្នកសារព័ត៌មានជាតិ និងអន្តរជាតិ សិស្ស-និស្សិត មន្ត្រីស្ថានទូត និងអ្នកតំណាងសង្គមស៊ីវិលកម្ពុជា បានចូលទៅខាងក្នុងសាល ហើយអង្គុយយ៉ាងពេញប្រៀមនៅក្នុងបន្ទប់សម្រាប់អ្នកមកចូលរួម ។

ដំណើរការជាប្រវត្តិសាស្ត្រនៅថ្ងៃនេះ ចាប់ផ្តើមដោយមានភាពរអាក់រអួលខ្លះ ដោយសារប្រព័ន្ធប្រដាប់បំពងសំឡេងរបស់មេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីនាំមុខមានកំហុសបច្ចេកទេស ក្នុងអំឡុងពេលនៃការពិភាក្សាអំពីបញ្ហារដ្ឋបាលពេលចាប់ផ្តើមដំបូង ។ អ្នកបច្ចេកទេសរបស់តុលាការបានចំណាយពេលជាច្រើននាទីដើម្បីកែភាពរអាក់រអួលទាំងនោះ ប៉ុន្តែអង្គជំនុំជម្រះនៅតែបន្តកិច្ចការទៅមុខទៀតដោយមិនបានគិតដល់ដំណាក់ការនីតិក្រមរបស់សហមេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីនាំមុខ ដែលបានស្នើជាផ្លូវការឲ្យមានការទទួលស្គាល់មេធាវីអន្តរជាតិរបស់ខ្លួនទេ ។ ទស្សនិកជនរក្សាភាពអត់ធ្មត់លែងបានហើយដោយសារតែការពន្យារពេល និងកំហុសផ្នែកប្រព័ន្ធសំឡេងទាំងនេះ ។ មេធាវីដើមមណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីបានប្រៀបធៀបកំហុសបច្ចេកទេសនេះទៅនឹងការបំបាត់សំឡេងរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីជាសមូហភាព ដែលសិទ្ធិរបស់ជនរងគ្រោះមិនត្រូវបានផ្តល់ឲ្យបញ្ចេញមតិនៅឯតុលាការ ។

ក្រោយពីការពន្យារពេលដោយសារកំហុសបច្ចេកទេសរួចមក អង្គជំនុំជម្រះបានរៀបរាប់សាឡើងវិញនូវប្រធានបទដែលនឹងត្រូវយកមកពិភាក្សាអំពីសំណុំរឿង០០២នៅថ្ងៃនេះ ។ ប្រធានបទទាំងនោះរួមមាន :

ក) ប្រវត្តិសាស្ត្រទូទៅរបស់ខ្មែរក្រហម

ខ) រចនាសម្ព័ន្ធរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ

គ) តួនាទីរបស់ជនជាប់ចោទនីមួយៗក្នុងរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ

ឃ) គោលនយោបាយរបស់រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ

ង) បទចោទប្រកាន់ប្រឆាំងនឹងជនជាប់ចោទទាក់ទងទៅនឹងដំណាក់កាលទី១ និងទី២ នៃការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីកន្លែងមួយទៅកន្លែងមួយដោយបង្ខំនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ និង

ច) បទចោទប្រកាន់ពិតប្រាកដនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ នៃអំពើមនុស្សឃាត ការបំផ្លិចបំផ្លាញ ការផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅដោយបង្ខំ និងការបាត់ខ្លួន ។

អង្គជំនុំជម្រះក៏បានធ្វើការកត់សម្គាល់ដែរថានឹងរក្សាសិទ្ធិក្នុងការថ្លែងអំពី "ប្រធានបទផ្សេងទៀត" ប្រសិនបើអង្គជំនុំជម្រះយល់ឃើញថាមានរឿងរ៉ាវទាក់ទងនឹងប្រធានបទសំខាន់ចាំបាច់ណាមួយ ប៉ុន្តែអង្គជំនុំជម្រះមិនបានពិភាក្សាលម្អិតអំពីកត្តាអ្វីមួយដែលចៅក្រមនឹងយកមកពិចារណា អំពីការអនុវត្តសិទ្ធិបែបណាមួយនោះទេ ។ ចំណុចនេះនៅតែបន្តឲ្យមានការមិនដឹងពីដែនកំណត់ពិតប្រាកដនៃករណី០០២ដដែល ហើយធ្វើឲ្យភាគីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និងភាគីព្រះរាជអាជ្ញា និងអ្នកតាមដានដំណើរការតុលាការនៅតែមិនដឹងអំពីសេចក្តីណែនាំនៃដំណើរការទៅមុខក្នុងសវនាការ ។

ការជំទាស់បឋមរបស់ក្រុមការពារក្តីទាក់ទងនឹងចៅក្រម ខាតវ៉្រាយត៍

ក្រោយពីអង្គជំនុំជម្រះរៀបរាប់សាឡើងវិញអំពីព័ត៌មានបឋមទាក់ទងនឹងករណី០០២ ប៉ុន្តែមុននឹងព្រះរាជអាជ្ញាចាប់ផ្តើមធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍បើក ក្រុមការពារក្តីរបស់ អៀង សារី និង នួន ជា បានក្រោកឡើង ហើយនិយាយកាត់ដោយបានលើកអំពីការជំទាស់បឋមមួយចំនួន ។ មេធាវីការពារក្តីអន្តរជាតិរបស់ នួន ជា ឈ្មោះ ម៉ៃឃើល ផេស្តមេន បានជូនដំណឹងទៅតុលាការថា ក្រុមការពារក្តីរបស់ខ្លួនបានដាក់សំណើជូនកាលពីព្រឹកថ្ងៃនេះទៅអង្គជំនុំជម្រះដើម្បីស្នើឲ្យចៅក្រម ខាតវ៉្រាយត៍ លាលែងពីមុខតំណែងដោយសារតែមានភ័ស្តុតាងថា លោកស្រីចៅក្រមបានចូលរួមប្រជុំជាមួយសហព្រះរាជអាជ្ញាអន្តរជាតិ អេនឌ្រូ ខេលី ហើយនិងអគ្គលេខាធិការរងរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកកិច្ចការច្បាប់ លោកស្រី ប៉ាទីស្យា អូប្រាយអិន អំឡុងពេលដែលលោកស្រីធ្វើទស្សនកិច្ចនៅប្រទេសកម្ពុជា ។ មេធាវី ផេស្តមេន បានអះអាងថា កិច្ចប្រជុំនោះបានបង្កើតឲ្យមានភាពខុសឆ្គង ហើយហេតុដូចច្នេះ មេធាវីទាមទារឲ្យចៅក្រម

ខាត់វ៉ាយត៍ លាលែងពីមុខតំណែងដោយអនុលោមតាមវិធានផ្ទៃក្នុងរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា និងមាត្រា៥៥៧នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌរបស់កម្ពុជា ។ មេធាវី ជេស្តមេន បានអះអាងថា បញ្ហានេះត្រូវតែដោះស្រាយរួចសិន ហើយចៅក្រមអង្គជំនុំជម្រះអន្តរជាតិ កាធីកា ឡាហ៊ូ គួរតែមកជំនួសចៅក្រម ខាត់វ៉ាយ៍ ចំពោះកោរអីនេះ ។

មេធាវីការពារក្តីរបស់ អៀង សារី បានចូលរួមទាមទារបែបនេះជាមួយក្រុមមេធាវីរបស់ នួន ជា ដែរ ប៉ុន្តែមានលក្ខណៈស្រាលជាងបន្តិច ដោយស្នើឲ្យមានការស៊ើបអង្កេតខ្លះៗទាក់ទងនឹងកិច្ចប្រជុំដែលបានកើតឡើងទាក់ទងនឹងចៅក្រម ខាត់វ៉ាយត៍ ដោយអនុលោមតាមវិធាន៣៥ ជាជាងស្នើឲ្យមានការលាលែងពីមុខតំណែងជាបន្ទាន់របស់លោកស្រីចៅក្រម ខាត់វ៉ាយត៍ ។ ម៉ៃឃើល ខាណាវ៉ាស មេធាវីអន្តរជាតិរបស់ អៀង សារី បានអះអាងថា កិច្ចប្រជុំណាមួយរវាងចៅក្រមអង្គជំនុំជម្រះនិងអ្នកតំណាងណាមួយរបស់ព្រះរាជអាជ្ញាបង្កឲ្យមានការសន្និដ្ឋានថា ព្រះរាជអាជ្ញាមានការរីករាយនិង “អភ័យឯកសិទ្ធិ” ពិសេសដែលមេធាវីការពារក្តីមិនបានរីករាយ ។ ការអះអាងនេះមានលក្ខណៈយ៉ាងស័ក្តិសមទៅនឹងសំណើដែលដាក់ជូនកាលពីលើកមុនដោយក្រុមមេធាវីការពារក្តីរបស់ អៀង សារី ដែលបានអះអាងដូចគ្នាថា សាលាក្តីខ្មែរក្រហមមិនបានធ្វើតាមមូលដ្ឋានគ្រឹះនៃតម្រូវការសវនាការយុត្តិធម៌នៃ “ភាពស្មើគ្នា” រវាងភាគីទាំងអស់នៅចំពោះមុខតុលាការទេ ដោយមិនបានផ្តល់ជូនដល់ភាគីការពារក្តីនូវធនធានដូចគ្នាដែលភាគីដទៃមាន ។ ម៉ៃឃើល ខាណាវ៉ាស បានអះអាងយ៉ាងត្រង់ៗថា យ៉ាងហោចណាស់ ចៅក្រម ខាត់វ៉ាយត៍ គួរតែផ្តល់ការពន្យល់ណាមួយអំពីមូលហេតុដែលគាត់បានជួបជាមួយសហព្រះរាជអាជ្ញា អេនឌ្រូ ខេលី ។ ម៉ៃឃើល ខាណាវ៉ាស ក៏បានស្នើផងដែរថា កំណត់ហេតុកិច្ចប្រជុំនោះគួរតែផ្តល់ជូនដល់ភាគីការពារក្តីនៅចំពោះមុខតុលាការឲ្យបានឆាប់រហ័ស ។

អង្គជំនុំជម្រះទទួលស្គាល់ថា ខ្លួនយល់ពីអ្វីដែលក្រុមការពារក្តីដាក់សំណើជូន តែបានបញ្ជាក់ទៀតថា រាល់បញ្ហាទាំងអស់ដែលបានលើកឡើងនៅពេលនេះគួរតែយកមកពិភាក្សាដាច់ដោយឡែកពីគ្នា ហើយក៏មិនត្រូវធ្វើឲ្យប៉ះពាល់ផ្ទាល់ដល់ការធ្វើសេចក្តីថ្លែងបើករបស់ព្រះរាជអាជ្ញាដែរ ។ អង្គជំនុំជម្រះបានបញ្ជាក់ថា ខ្លួនសូមធ្វើការបដិសេធ “ការប៉ុនប៉ងណាមួយក្នុងការបង្អាក់ដំណើរការរបស់សវនាការ” ហើយអង្គជំនុំជម្រះមិនទទួលយកសំណើណាមួយក្រៅអំពីសេចក្តីថ្លែងការណ៍បើកនេះទេ ។ ក្រោយពីសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះនេះ ម៉ៃឃើល ខាណាវ៉ាស បានស្នើរសុំឱកាស និងធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍ដែលត្រៀមរៀបចំដោយ អៀង សារី រួចហើយដើម្បីថ្លែងទៅកាន់ទៅកាន់តុលាការ ។ អ្នកចូលរួមទស្សនាម្នាក់ៗបាន

អើតកឡើងចង់ដឹងថាតើ អៀង សារី អាចមានឱកាសធ្វើសេចក្តីថ្លែងនៅក្នុងតុលាការបានដែរឬទេ ដោយសារតែថ្មីៗនេះ ក្រុមការពារក្តីរបស់ខ្លួនបានប្រកាសថា ជនជាប់ចោទ អៀង សារី នឹងមិនធ្វើសក្ខីកម្មនៅក្នុងអង្គសវនាការទេ ។ ប៉ុន្តែ ចៅក្រមបានបដិសេធនូវសំណើរបស់មេធាវីការពារក្តីនេះ ហើយបញ្ជាក់ថា អៀង សារី ត្រូវរង់ចាំ និងធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍ណាមួយក៏បាន ដោយសារតែថ្ងៃនេះអង្គសវនាការបានប្រគល់ជូនភាគីព្រះរាជអាជ្ញារួចទៅហើយ ។

ទិដ្ឋភាពទូទៅនៃករណី០០២របស់ព្រះរាជអាជ្ញា ៖ កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យជារដ្ឋទាសករ

ក្រោយពីបញ្ហាជាបឋមបានដោះស្រាយរួច វេទិកាត្រូវបានផ្តល់ជូនទៅព្រះរាជអាជ្ញាដើម្បីធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍បើក ។ អង្គជំនុំជម្រះបានបង្គាប់កាលពីដំបូងថា សេចក្តីថ្លែងការណ៍បើកនេះត្រូវតែរៀបរាប់គ្រប់ប្រធានបទ និងបទឧក្រិដ្ឋទាំងអស់ដែលបានរៀបរាប់នៅក្នុងដីកាដំណោះស្រាយដែលចោទប្រកាន់ជនជាប់ចោទ ដោយមិនកំណត់ការបង្គាប់ដាច់ណាត់ណាមួយពីអង្គជំនុំជម្រះទេ ។

ផ្នែកដំបូងនៃសេចក្តីថ្លែងការណ៍បឋមរបស់ព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវបានរៀបរាប់ ដោយសហព្រះអាជ្ញាជាតិ ជា លាង ។ ជា លាង បានរៀបរាប់ពីទស្សនៈរបស់ព្រះរាជអាជ្ញានៅក្នុងទិដ្ឋភាពទូទៅនៃកម្ពុជាដែលជារដ្ឋទាសករ ដែលកាលនោះជីវិតមនុស្សម្នាក់ៗត្រូវបានបន្ថោកយ៉ាងតូចទាបជាទីបំផុត បញ្ជាដោយមជ្ឈិមបក្សរបស់ខ្មែរក្រហម ។ ព្រះរាអាជ្ញាបានបន្តអះអាងបន្ថែមទៀតថា បទឧក្រិដ្ឋដែលប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុង “រដ្ឋទាសករ” នេះត្រូវបានចាត់ថ្នាក់ជាសោកនាដកម្មដ៏អាក្រក់បំផុតនៅក្នុងប្រវត្តិសាស្រ្តទំនើបនេះ ហើយជាលទ្ធផលបង្កឲ្យមានការស្លាប់ “ដ៏ធំសម្បើម” ដែលតាមការប៉ាន់ប្រមានអាចមានចំនួនពី១,៧ ទៅ២,២ លាននាក់ឬមួយភាគបួននៃប្រជាជនកម្ពុជាទាំងមូល ។

ដោយសារនេះជាផ្នែកមួយនៃការរៀបរាប់ពីអំពើទាសភាពក្នុងអំឡុងថ្ងៃបើកសវនាការនេះ ព្រះរាជអាជ្ញាបានរៀបរាប់ប្រធានមួយចំនួននៃការជម្លៀសប្រជាជនដោយបង្ខំចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ និងទីប្រជុំជននានា ប្រធានបទអំពីលក្ខខណ្ឌជីវិតនៅឯសហករណ៍ និងការដ្ឋានការងារ ការបង្កើតប្រព័ន្ធសន្តិសុខទូទាំងប្រទេស ការបង្ខំឲ្យរៀបការ និងបទល្មើសឧក្រិដ្ឋកម្មប៉ះពាល់ផ្លូវភេទមួយចំនួនរួមទាំងរំលោភផ្លូវភេទ ការធ្វើទុកបុកម្នេញដល់ពុទ្ធសាសនា អំពើប្រល័យពូជសាសន៍ដែលប្រព្រឹត្តឡើងដើម្បីប្រឆាំងនឹងជនជាតិភាគតិចចាមមូស្លីម និងជនជាតិភាគតិចវៀតណាម-ខ្មែរ និងអំពើព្រៃផ្សៃប្រព្រឹត្តឡើងដើម្បីប្រឆាំងជនជាតិវៀតណាមសុទ្ធគ្រង់ ក្នុងអំឡុងពេលដែលយោធាខ្មែរក្រហមវាយលុកចូលប្រទេសវៀតណាម ។

ប្រវត្តិនិងការជម្លៀសប្រជាជនដោយបង្ខំចេញពីទីក្រុងទូទាំងប្រទេស

ព្រះរាជអាជ្ញាចាប់ផ្តើមធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់ខ្លួន ដោយរៀបរាប់អំពីបទឧក្រិដ្ឋជាក់លាក់ជាច្រើនដែលប្រព្រឹត្តឡើងដោយខ្មែរក្រហម ដោយបង្ហាញអំពីការរៀបរាប់តាមរយៈក្រាហ្វិកនៅលើផ្ទាំងក្រណាត់ដែលបង្ហាញអំពីការជម្លៀសប្រជាជនដោយបង្ខំចេញពីទីក្រុង ។ ការជម្លៀសប្រជាជននេះកើតឡើងដោយហេតុការណ៍ពីរផ្សេងគ្នា ។ ក្រោយពីខ្មែរក្រហមទទួលជ័យជម្នះថ្ងៃទី១៧ ខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ ការជម្លៀសកើតមានឡើងតាមរយៈការផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅរបស់ប្រជាជនដែលរស់នៅទីក្រុង ដោយបង្ខំឲ្យទៅកាន់ទីជនបទទូទាំងប្រទេសកម្ពុជា ។ ជា លាង បានបន្តទៀតថា ព្រះរាជអាជ្ញានឹងបញ្ជាក់ថា ខ្មែរក្រហមបានកាន់កាប់ទីក្រុងដែលពោរពេញទៅដោយជនភៀសខ្លួនជាច្រើន ដោយសារសង្គ្រាមស៊ីវិល ដែលជនភៀសខ្លួនទាំងនោះកំពុងតែប្រឈមមុខនឹងវិបត្តិ ខ្វះជំនួយមនុស្សធម៌រួចទៅហើយ ហើយក្រោយមកជនភៀសខ្លួននោះមិនទទួលបានជំនួយមនុស្សធម៌ពីសហគមន៍អន្តរជាតិទេ ។ ជា លាង បានរៀបរាប់អំពីរបៀបដែលជនស៊ីវិលនៅក្នុងទីក្រុងកាលពីដំណាក់កាលដំបូង ប្រជាជនទាំងនោះមានក្តីសុទិដ្ឋិនិយមថា ទីបំផុតសន្តិភាពបានមកដល់ប្រទេសកម្ពុជាហើយ តែក្តីសង្ឃឹមនេះត្រូវបានរលាយសាបសូន្យទៅវិញដោយរបបដ៏ព្រៃផ្សៃមួយនេះ ដែលភ្លាមៗនោះប្រជាជនត្រូវបានបង្ខំឲ្យចាកចេញពីលំនៅដ្ឋានទៅកាន់ទីជនបទ ដោយមិនបានផ្តល់តម្រូវការចាំបាច់សម្រាប់ការរស់រានមានជីវិតឡើយ ។ ព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងទៀតថា អ្នកជំនាញអំពីរបបខ្មែរក្រហមម្នាក់ឈ្មោះ ប៉ែន យៀរនិន បានធ្វើការប៉ាន់ប្រមាណថា ប្រជាជនប្រមាណជាមួយម៉ឺននាក់បានស្លាប់អំឡុងពេលនៃការជម្លៀសនាដំណាក់កាលដំបូង ហើយព្រះរាជអាជ្ញាបានសង្កត់ធ្ងន់ថា អៀង សារី ផ្ទាល់ក៏បានសារភាពនៅក្នុងបទសម្ភាសកាលពីឆ្នាំ១៩៧៧ដែរថា ប្រជាជនពីពីរពាន់ទៅបីពាន់នាក់បានស្លាប់ក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសនោះ ។ ព្រះរាជអាជ្ញាក៏បានបន្តទៀតថា ថ្នាក់ដឹកនាំខ្មែរក្រហមបានកុហកបោកប្រាស់ដោយចេតនា ដោយប្រកាសថា អតីតទាហាននិងមន្ត្រីរបស់របប លន់ នល់ ក្រៅពី “ជនក្បត់” ទាំងប្រាំពីរនាក់ដែលជាមន្ត្រីជាន់ខ្ពស់របស់ លន់ នល់ នឹងទុកជីវិតបើសិនជាមន្ត្រីទាំងនោះយល់ព្រមចុះចាញ់ ។ តែការពិត អ្នកដែលព្រមចុះចាញ់ត្រូវបានយកទៅសម្លាប់ចោលតាមការបញ្ជារបស់ថ្នាក់ដឹកនាំកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យទៅវិញ ។

លក្ខខណ្ឌជីវិតនៅឯការដ្ឋានការងារ និងតាមសហករណ៍

ប្រធានបទបន្ទាប់របស់ព្រះរាជអាជ្ញាគឺអំពីលក្ខខណ្ឌរស់នៅឯការដ្ឋានការងារ និងនៅតាមសហករណ៍ទូទាំងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ ជា លាង បានអះអាងថា ភ័ស្តុតាងបានបញ្ជាក់ថា "ទិដ្ឋភាពនៃជីវិត" នៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យត្រូវស្ថិតនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ថ្នាក់ដឹកនាំខ្មែរក្រហម ដែលបានបង្វែរប្រទេសរបស់ខ្លួនឲ្យធ្លាក់ចូលទៅក្នុង "គុកឥតជញ្ជាំង" ។ ព្រះរាជអាជ្ញាបានបន្តទៀតថា រដ្ឋាភិបាលមជ្ឈិមរបស់ខ្មែរក្រហម "ដឹងយ៉ាងច្បាស់" និង "បានគ្រប់គ្រង" ទីតាំងឧក្រិដ្ឋកម្មរបស់ករណី០០២ ដែលលក្ខខណ្ឌរស់នៅគឺមានលក្ខណៈលំបាកជាខ្លាំង ។ ទោះបីជាមានការទទួលស្គាល់ពីភាពទុក្ខសោក និងការស្លាប់ប្រជាជនរាប់ពាន់នាក់ក៏ដោយ ក៏ប្រជាជនស្លូតត្រង់នៅតែធ្វើការងារយ៉ាងលំបាក ដោយកង្វះអនាម័យ និងជួបប្រទះនូវការអត់ឃ្លាន ។ ព្រះរាជអាជ្ញាបានបកស្រាយថា មេដឹកនាំនៅតែបន្តផលិតកម្មស្រូវដោយគ្មានគិតពីតម្លៃជីវិតមនុស្សដែលចេះតែស្លាប់បន្តបន្ទាប់នោះទេ ។ ក្រោយពីព្រះរាជអាជ្ញាធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍ទាក់ទងនឹងការដ្ឋានការងារ និងនៅតាមសហករណ៍ចប់ អង្គជំនុំជម្រះបានបង្គាប់ឲ្យមានអង្គសវនាការទាំងមូលសម្រាកនៅម៉ោង១០ៈ៣០ព្រឹក ។

សំណើរបស់ អៀង សារី សុំចាកចេញពីបន្ទប់សវនាការ

ក្រោយពីសម្រាករួច អៀង សារី បានស្នើតាមរយៈមេធាវីរបស់ខ្លួនដើម្បីចាកចេញពីបន្ទប់សវនាការទៅកាន់បន្ទប់រង់ចាំដែលខ្លួនអាចចូលរួមស្តាប់ពីចម្ងាយបាន តាមរយៈបច្ចេកវិជ្ជាសំឡេងរបស់តុលាការ ដោយសារតែខ្លួនឈឺខ្នង មិនអាចអង្គុយយូរបាន ។ អង្គជំនុំជម្រះបានបដិសេធសំណើនេះដោយបញ្ជាក់ថា នេះគឺជារឿងសំខាន់ណាស់ដែលជនជាប់ចោទម្នាក់ៗស្តាប់អំពីបទចោទប្រកាន់មកលើខ្លួនដែលកំពុងតែរងការចោទប្រកាន់ ។

អៀង សារី ត្រូវបានមើលឃើញថា មានការអល់អែកក្នុងចិត្តដោយសារតែសំណើរបស់ខ្លួនត្រូវបានបដិសេធ ហើយ អៀង សារី មើលទៅដូចជាមានភាពជ្រួលច្របាលក្នុងចិត្តខុសពីធម្មតាដែរ ។ អង្គសវនាការបានអនុញ្ញាតឲ្យព្រះរាជអាជ្ញាបន្តសេចក្តីថ្លែងរបស់ខ្លួនទៅមុខទៀត ។ ប៉ុន្តែ នៅតែមានការរំខានដែលមិននឹកស្មានដល់ដដែល ខណៈពេលដែលអ្នកយាមជាច្រើននាក់ និងបុគ្គលិករបស់តុលាការដើរទៅជិត អៀង សារី ដើម្បីជួយសម្រួលកៅអីរបស់គាត់ពេលដែល អៀង សារី អាចរំកិលកៅអីរបស់គាត់បានតិចតួច ។

តុលាការបានចាត់វិធានការសំខាន់មួយ នៅពេលដែលបុគ្គលិកទទួលការបណ្តុះបណ្តាលយ៉ាងហ្មត់ចត់របស់តុលាការចូលទៅកាន់ អៀង សារី ដើម្បីជួយសម្រួលខ្លួនរបស់គាត់ ហើយជួយសម្រួលកៅអីរបស់គាត់ ។ ព្រះរាជអាជ្ញាបានពិភាក្សាអំពីការមិនអើពើដោយរបបខ្មែរក្រហមចំពោះមនុស្សគ្រប់រូប ដោយមិនយល់ថាអ្នកនោះគឺជាចាស់ជរា ខ្សោយ ឬអ្នកជំងឺឡើយ ។

ការជម្លៀសប្រជាជនលើកទីពីរទៅកាន់ភូមិភាគពាយព្យ

ក្រោយពីរៀបរាប់អំពីអវត្តមាននៃការថែទាំសុខភាពនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ជា លាង បានងាកទៅរកការរៀបរាប់ពីភាពឃោរឃៅ ការអត់ឃ្លាន ភាពបន្ទោកខ្លួន ដែលជាលទ្ធផលនៃការបង្ខំឲ្យមានការផ្លាស់ប្តូរលំនៅដ្ឋានរបស់ប្រជាជនកម្ពុជារាប់ពាន់នាក់ជាលើកទីពីរទៅកាន់ភូមិភាគពាយព្យ ។ ព្រះរាជអាជ្ញាបានបញ្ជាក់ថា ការផ្លាស់ប្តូរលំនៅដ្ឋានដោយបង្ខំបែបនេះបង្កឲ្យមានការរងទុក្ខយ៉ាងធំធេងចំពោះប្រជាជនទូទៅ ដោយសារតែភូមិភាគនោះមិនបានត្រៀមទុកជាមុនសម្រាប់ទទួលប្រជាជនរាប់សែននាក់នោះទេ ។ ការអត់ឃ្លានបានកើតឡើងជាទូទៅនៅភូមិភាគពាយព្យ ហើយព្រះរាជអាជ្ញាបានដកស្រង់ពីអ្នកដែលបានឃើញហេតុការណ៍នេះផ្ទាល់ភ្នែកជាច្រើនរូប ដែលបានជួបប្រទះនូវការអត់ឃ្លាន ហើយក៏កើតមានហេតុការណ៍ស៊ីសាច់មនុស្សផងដែរ ។ ព្រះរាជអាជ្ញាក៏បានអះអាងផងដែរថា ជនស៊ីវិលដែលត្រូវបានបញ្ជូនទៅភូមិភាគពាយព្យត្រូវបានចាត់ទុកថាជាជន “គ្មានតម្លៃនិងរស់នៅ” របស់ថ្នាក់ដឹកនាំរបស់ខ្មែរក្រហម ដោយសារតែអ្នកនោះជាអតីតអ្នកធ្លាប់រស់នៅទីក្រុងដែលមិនត្រូវបានទុកចិត្តដោយរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យទេ ។

ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដល់ពុទ្ធសាសនា

បន្ទាប់មក ព្រះរាជអាជ្ញាបានពិភាក្សាអំពីបទចោទប្រកាន់របស់ខ្លួននៃការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញមកលើពុទ្ធសាសនានៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ដែលព្រះរាជអាជ្ញាបានពិពណ៌នាថា បានកើតឡើង“ជាប្រព័ន្ធ”ទូទាំងប្រទេស ។ ព្រះរាជអាជ្ញាបានរៀបរាប់ឡើងវិញអំពីហេតុការណ៍ផ្ទាល់ភ្នែកជាច្រើន ហើយបានបង្ហាញភ័ស្តុតាងជាឧទាហរណ៍នៃពាក្យស្លោកឃោសនារបស់ខ្មែរក្រហម ដែលបានចាត់ទុកពុទ្ធសាសនាជាការគោរពគ្មានប្រយោជន៍នៃរូប “ស៊ីម៉ង់ត៍” ហើយបានចាត់ទុកពុទ្ធសាសនាជាជនខ្ជិលច្រអូសដែលគេចផុតពីពលកម្មនៅក្នុងសង្គម ។ ព្រះរាជអាជ្ញាបានបញ្ជាក់ទៀតថា ព្រះសង្ឃត្រូវបានបង្ខំឲ្យសឹកក្រោមការគំរាមកំហែង

និងកាប់សម្លាប់ ខណៈពេលដែលទីតាំងសាសនាមួយចំនួនដូចជា វត្តអារាមត្រូវបានបំផ្លិចបំផ្លាញ និងផ្លាស់ប្តូរទៅជាឃ្លាំងផ្ទុកសម្ភារៈ គុក ឬជាកន្លែងពិឃាតមនុស្ស ។

ការបង្ខំឲ្យរៀបការ និងបទឧក្រិដ្ឋទាក់ទងនឹងផ្លូវភេទ

ការរៀបការដោយបង្ខំគឺជាប្រធានបទបន្ទាប់ដែលត្រូវយកមកពិភាក្សាដោយព្រះរាជអាជ្ញា ។ ជាលាង បានបញ្ជាក់ថា គោលនយោបាយរៀបការដោយបង្ខំក្នុងរបបខ្មែរក្រហមបានប៉ះពាល់ដល់ប្រជាជនកម្ពុជា «រាប់ពាន់នាក់» ដែលទទួលរងនូវការធ្វើបាបដល់រាងកាយនិងផ្លូវចិត្ត ។ ការរៀបការដោយបង្ខំត្រូវបានកំណត់ថាជាទិដ្ឋភាពមួយនៃទស្សនៈរបស់ព្រះរាជអាជ្ញាអំពីរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យថាជារដ្ឋទាសករ ។ ដោយសារតែជាទិដ្ឋភាពមួយនៃគោលនយោបាយរៀបការដោយបង្ខំ ព្រះរាជអាជ្ញាបានចោទប្រកាន់ថា ស្ត្រីត្រូវបានផ្តល់ជា «រង្វាន់» ដល់យោធិនពិការដែលត្រូវបានផ្តល់សិទ្ធិឲ្យជ្រើសរើសស្ត្រីដែលចាត់តាំងដោយអង្គការ ។ ព្រះរាជអាជ្ញាបានកត់សម្គាល់ថា ខ្មែរក្រហមបានតម្រូវឲ្យគូស្នេហ៍រួមភេទ ហើយខ្មែរក្រហមក៏បានតាមដានមើលដំណើរការរួមភេទនោះដែរចំពោះគូស្នេហ៍ដែលទើបរៀបការរួច ។ ប្រការនេះបង្កឲ្យមានការរំលោភផ្លូវភេទជាច្រើនករណីនៅក្នុងបុព្វបទ នៃការរៀបការដោយបង្ខំនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។

ផ្ទុយមកវិញគូស្នេហ៍ដែលមានទំនាក់ទំនងស្នេហាក្រៅវង្វង់រៀបការ ដែលរៀបចំដោយខ្មែរក្រហមត្រូវបានចាត់ទុកថាមានកំហុសឧក្រិដ្ឋ «ខុសសីលធម៌» ដោយរបបខ្មែរក្រហម ។ ព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងទៀតថា ជនរងគ្រោះទាំងនេះគឺត្រូវទទួលរងនូវការដាក់គុក ឬសម្លាប់ ដោយសារតែបានស្រឡាញ់គ្នាមិនមានការយល់ព្រមពីរបបនេះ ។

មន្ទីរសន្តិសុខ និងទីតាំងពិឃាត

ក្រោយមក ព្រះរាជអាជ្ញាបានងាកមកបកស្រាយអំពីប្រព័ន្ធសន្តិសុខទូទាំងប្រទេស និងទីតាំងពិឃាតដែលបង្កើតឡើងដោយខ្មែរក្រហមនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ ព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា ទារុណកម្ម និងការសម្លាប់គឺជាបែបផែនអនុវត្តរបស់ខ្មែរក្រហមមុនថ្ងៃ១៧ ខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ទៅទៀត តែសកម្មភាពព្រៃផ្សៃទាំងអស់នេះកើតឡើងយ៉ាងខ្លាំងក្រោយពេលដែលរបបនេះទទួលបានជ័យជម្នះទាំងស្រុងទូទាំងប្រទេស ។ ព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងទៀតថា មន្ទីរសន្តិសុខជាង២០០កន្លែងត្រូវបាន

បង្កើតឡើងភ្លាមៗ នៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យក្រោយពេលដែលខ្មែរក្រហមទទួលបានអំណាច ។ មន្ទីរសន្តិសុខរបស់ខ្មែរក្រហមគឺមានលក្ខណៈព្រៃផ្សៃ និងមានគោលដៅច្បាស់លាស់ ដោយសារតែអ្នកដែលត្រូវចាប់ខ្លួនម្នាក់ៗ ត្រូវបានចោទប្រកាន់ដោយកំហុសតូចតាច ឬចាត់ទុកអ្នកនោះថា «មានសក្តានុពលជាសត្រូវ» ដែលត្រូវតែចាប់ខ្លួនធ្វើទារុណកម្ម និងឬសម្លាប់ចោលដោយគ្មានការពិចារណាត្រឹមត្រូវអំពីភស្តុតាងដែលមាន ថាតើជននោះបានប្រព្រឹត្តដូចដែលបានចោទប្រកាន់ដែរឬអត់ ។ មន្ទីរសន្តិសុខរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យគឺជាកន្លែងដែលអ្នកទោសត្រូវធ្វើពលកម្មធ្ងន់ធ្ងរ ការរំលោភបំពាន ការធ្វើទារុណកម្ម និងលក្ខខណ្ឌជីវិតប្រកបដោយអមនុស្សធម៌ទៅផ្សេងទៀត និងការសម្លាប់ក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ។ ព្រះរាជអាជ្ញាបានផ្តល់នូវឧទាហរណ៍មួយចំនួននៃការរំលោភ ការធ្វើទារុណកម្ម និងការសម្លាប់នៅមន្ទីរសន្តិសុខនៅក្នុងក្រាហ្វិកយ៉ាងលម្អិតដែលនាំមកនូវភាពព្រៃផ្សៃ ដែលខ្មែរក្រហមបានប្រព្រឹត្តនៅក្នុងគុករបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យទៅកាន់អ្នកចូលរួមនៅក្នុងតុលាការ ។

អំពើប្រល័យពូជសាសន៍ចំពោះជនជាតិភាគតិចចាម និងវៀតណាម

ព្រះរាជអាជ្ញាបានបង្ហាញត្រួសៗ អំពីទស្សនៈរបស់ខ្លួន ចំពោះបទឧក្រិដ្ឋប្រល័យពូជសាសន៍ដែលបានចោទប្រកាន់ប្រឆាំងនឹងជនជាប់ចោទ ដោយបានផ្តល់ការអំណះអំណាងពីការគោលដៅនៃការបំផ្លិចបំផ្លាញមកលើជនជាតិចាមមូស្លីមនៅកម្ពុជា និងសហគមន៍ជនជាតិភាគតិចវៀតណាម ។ ថ្នាក់ដឹកនាំខ្មែរក្រហមមានបំណងលុបបំបាត់ចោលជាតិពន្ធុផ្សេងៗ នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ហើយដើម្បីធ្វើកិច្ចការនេះ ខ្មែរក្រហមបានបំផ្លាញទាំងស្រុងនូវក្រុមជនជាតិភាគតិចចាម និងវៀតណាម ។

អំពើប្រល័យពូជសាសន៍លើជនជាតិចាម

ព្រះរាជអាជ្ញាបានរៀបរាប់អំពីករណីប្រល័យពូជសាសន៍មកលើជនជាតិចាមយ៉ាងលម្អិត ដោយរួមបញ្ចូលទាំងការចោទប្រកាន់យ៉ាងជាក់ច្បាស់ថា ជនជាប់ចោទផ្ទាល់បានចេញសេចក្តីសម្រេចឲ្យមានអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ក្នុងអំឡុងពេលរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ដោយបញ្ជាឲ្យកម្មាភិបាលថ្នាក់ក្រោមធ្វើការបំផ្លិចបំផ្លាញជនជាតិចាមជាក្រុម ។ ការបំផ្លិចបំផ្លាញនេះរួមមាន ថ្នាក់ដឹកនាំខ្មែរក្រហមបានតាមដានគ្រប់ជំហានយ៉ាងយកចិត្តទុកដាក់ក្នុងការកំណត់រកអត្តសញ្ញាណ និងសម្លាប់ជនជាតិចាម ហើយសហគមន៍ចាមត្រូវបានកំណត់ទិសដៅក្នុងការសម្លាប់ជាទ្រង់ទ្រាយធំ ប្រសិនបើបុគ្គលណាម្នាក់ត្រូវបានស្គាល់ថាជាចាម ។

ជា លាង បានកំណត់សម្គាល់ផងដែរថា ជនជាតិចាមមូស្លីមបានស្លាប់ក្នុងអាត្រាច្រើនជាងជនជាតិកម្ពុជាទៅទៀតក្នុងអំឡុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបើតាមការសិក្សាផ្នែកប្រជាសាស្ត្រ ។

អំពើប្រល័យពូជសាសន៍មកលើកជនជាតិភាគតិចវៀតណាម-ខ្មែរ

ដូចគ្នាទៅនឹងជនជាតិចាមមូស្លីមដែរ ព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា ជនជាតិភាគតិចវៀតណាម-ខ្មែរគឺជាជនរងគ្រោះនៃអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ក្រោមស្នាដៃរបស់ខ្មែរក្រហម នៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ ព្រះរាជអាជ្ញាបានកត់សម្គាល់ថា ជនជាតិភាគតិចវៀតណាមបានរស់នៅក្នុងតំបន់ដីជាក់លាក់នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាអស់រយៈពេលជាយូរមកហើយ ហើយថា តំបន់ទាំងនេះមានលក្ខណៈធម្មតា ហើយត្រូវបានដឹងទូទៅមុនឆ្នាំ១៩៧៥ ។ ព្រះរាជអាជ្ញាបានរៀបរាប់ពីទីតាំងឧក្រិដ្ឋកម្មនៃករណី០០២នៅក្នុងខេត្តព្រៃវែង និងស្វាយរៀងថាជាតំបន់ដីជាក់លាក់មួយដែលអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងប្រឆាំងនឹងជនជាតិភាគតិចវៀតណាម-ខ្មែរនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ ព្រះរាជអាជ្ញាបានចោទប្រកាន់ថា គោលនយោបាយទូទៅរបស់ខ្មែរក្រហមគឺដើម្បីសម្លាប់គ្រប់ជនជាតិភាគតិចវៀតណាមទាំងអស់ឲ្យបានឆាប់បំផុតតាមតែអាចធ្វើទៅបាន ។ ថ្នាក់ដឹកនាំខ្មែរក្រហមក៏បានហៅជនជាតិវៀតណាមនោះដោយប្រើភាសាក្នុងន័យបន្ថោកតម្លៃគឺ «យួន» ។ លើសពីនេះ បើតាមប្រសាសន៍របស់ព្រះរាជអាជ្ញា ថ្នាក់ដឹកនាំរបស់របបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបានចេញបញ្ជាថា ក្មេងៗដែលកើតចេញពីការរៀបការរវាងខ្មែរនិងវៀតណាម-ខ្មែរត្រូវចាត់ទុកថាជាប់សាច់យាមម្ដាយ ។ ថ្នាក់ដឹកនាំខ្មែរក្រហមអះអាងថា ប្រសិនបើម្ដាយមានឈាមជ័រជាជនជាតិភាគតិចវៀតណាម នោះកូនដែលកើតមកគឺជាវៀតណាម ហើយកូននោះត្រូវតែសម្លាប់ចោល ព្រោះកូននោះបានជោរដោះម្ដាយដែលជាជនជាតិវៀតណាម ។

ការវាយប្រហារមកលើជនស៊ីវិលវៀតណាមអំឡុងពេលការវាយលុកចូលទឹកដីវៀតណាម

ព្រះរាជអាជ្ញាក៏បានពិភាក្សាផងដែរ អំពីភាពឃោរឃៅដែលប្រព្រឹត្តឡើងដោយខ្មែរក្រហមប្រឆាំងនឹងជនជាតិវៀតណាមអំឡុងពេលជម្លោះប្រដាប់អាវុធដែលកើតឡើងរវាងកម្ពុជានិងវៀតណាម ។ ព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងទៀតថាជនស៊ីវិលវៀតណាមត្រូវបានចាប់ខ្លួនអំឡុងពេលការវាយឆ្មក់តាមព្រំដែន ហើយអ្នកទាំងនោះត្រូវបានយកមកដាក់គុក ធ្វើទារុណកម្ម និងសម្លាប់ ។ ព្រះរាជអាជ្ញាបានបញ្ជាក់ថា សកម្មភាព

ទាំងនេះគឺជាបទល្មើសឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម ដោយការរំលោភបំពានយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរលើអនុសញ្ញាទីក្រុងហ្សឺណែវ ឆ្នាំ១៩៤៩ ។

បន្សុទ្ធកម្មនៅភូមិភាគបូព៌ាឆ្នាំ១៩៧៨

ការប្រយុទ្ធគ្នាតាមបណ្ដោយព្រំដែនវៀតណាម គឺពាក់ព័ន្ធនឹងការធ្វើបន្សុទ្ធកម្មដ៏ធំមួយនៅភូមិភាគបូព៌ានៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យក្នុងឆ្នាំ១៩៧៨ ។ ព្រះរាជអាជ្ញាបានបញ្ជាក់ទៀតថា ថ្នាក់ដឹកនាំរបស់របបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យមានមន្ទិលសង្ស័យចំពោះភាពស្មោះត្រង់ទៅលើកម្មាភិបាលភូមិភាគបូព៌ាក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៧ ហើយក្រោយមកបានចេញបទបញ្ជាឲ្យមានការធ្វើបន្សុទ្ធកម្មដ៏ធំនៅក្នុងភូមិភាគនេះ ។ បន្សុទ្ធកម្មចាប់ផ្ដើមឡើងក្នុងឆ្នាំ១៩៧៨ ហើយទីបំផុតបានឆក់យកជីវិតមនុស្សអស់ពីមួយសែនទៅពីរសែនប្រាំម៉ឺននាក់ ដែលធ្វើឲ្យបន្សុសុទ្ធកម្មនេះក្លាយជាឧទាហរណ៍តែមួយគត់នៃការសម្លាប់ដ៏ទ្រង់ទ្រាយធំដែលប្រព្រឹត្តឡើងដោយខ្មែរក្រហម ។ ព្រះរាជអាជ្ញាបានផ្ដល់មតិថា មេដឹកនាំខ្មែរក្រហមរួមទាំងជនជាប់ចោទផងបានបញ្ជាក់ថា សេអ៊ីអាកំពុងតែប្រត្តិបត្តិការទូទាំងភូមិភាគបូព៌ា ហេតុដូច្នេះគ្មាននរណាម្នាក់អាចគេចផុតពីបទសង្ស័យបានទេ ជាពិសេសកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហម ។ ជនជាប់ចោទគឺជាមនុស្សដែលបានពាក់ព័ន្ធ និងដឹងយ៉ាងច្បាស់ពីការធ្វើបន្សុទ្ធកម្មនេះ ដោយធ្វើឲ្យជនជាប់ចោទទាំងបីនេះត្រូវទទួលខុសត្រូវដោយផ្ទាល់ ។ ព្រះរាជអាជ្ញាបានបញ្ជាក់ទៀតថា អំពើបន្សុទ្ធកម្មទាំងនេះគឺជាទម្ងន់មួយដែលតម្រូវឲ្យមានការគិតទុក និងរៀបចំទុកជាមុន មុននិងអនុវត្តការងារនេះបាន ។ ឧទាហរណ៍ដូចជា មានសាក្សីម្នាក់បានរៀបរាប់អំពីរទេះគោជាច្រើនត្រូវបានប្រើប្រាស់ ដើម្បីដឹកមនុស្សទៅសម្លាប់នៅទីតាំងពិឃាត ពីព្រោះចំនួននៃជនរងគ្រោះដែលបានគ្រោងទុកមានចំនួនយ៉ាងច្រើន ។ ព្រះរាជអាជ្ញាក៏បានគូសបញ្ជាក់ត្រង់ៗថា ខ្លួននឹងបង្ហាញសក្ខីកម្មដែលបានអះអាងថា ជនជាប់ចោទ នួន ជា បានចូលរួមក្នុងដំណើរការនោះផ្ទាល់នៅក្នុងសកម្មភាពបន្សុទ្ធកម្មក្នុងភូមិភាគបូព៌ា ។

សេចក្ដីថ្លែងការណ៍បញ្ចប់ដោយព្រះរាជអាជ្ញាជាតិ

សហព្រះរាជអាជ្ញាជាតិ ជា លាង បានធ្វើការសន្និដ្ឋានដោយធ្វើការសង្ខេបអំពីបទឧក្រិដ្ឋដែលបានចោទប្រកាន់រួមទាំងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ អំពើប្រល័យពូជសាសន៍ និងឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម ។

ជា លាង បានអះអាងថា ជនជាប់ចោទគឺពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ប្រឆាំងនឹងជនជាតិភាគតិចចាមមូស្លីម និងជនជាតិភាគតិចវៀតណាម-ខ្មែរ ព្រមទាំងការរាតត្បាតនៃការរីករាលដាល និងការវាយប្រហារជាលក្ខណៈប្រព័ន្ធមកលើជនស៊ីវិលកម្ពុជា ដែលជាសមាសភាពចាំបាច់ក្នុងការចោទប្រកាន់ពីឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ។ ការវាយប្រហារទាំងអស់នេះបង្កឲ្យមានមនុស្សស្លាប់ពី១,៧លាន ទៅ ២,២លាន នាក់ ហើយបានប្រព្រឹត្តឡើងដោយសារតែអ្នកនោះមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធផ្នែកនយោបាយ និងជាតិពន្ធុណាមួយ ដោយសារតែថ្នាក់ដឹកនាំខ្មែរក្រហមចាត់ទុកជនស៊ីវិល និងជនជាតិដែលរស់នៅកម្ពុជាដែលមិនមែនជាខ្មែរទាំងអស់គឺជាជនដែលអាចជាសត្រូវ ។ ទីបំផុត ព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថា ភ័ស្តុតាងនឹងបង្ហាញថា ជនជាប់ចោទត្រូវទទួលខុសត្រូវពីបទឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមផ្សេងៗដែលពាក់ព័ន្ធនឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធរវាងកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ និងវៀតណាម ។

ជា លាង បានបញ្ជាក់ថា ភ័ស្តុតាងបានបង្ហាញថា "គ្មានអ្វីគួរឲ្យសង្ស័យទេត្រង់ថា ជនជាប់ចោទគឺជាកត្តាជំរុញ" ដែលនៅពីក្រោយខ្នងគោលនយោបាយរបស់ខ្មែរក្រហម ហើយជនជាប់ចោទទាំងនេះត្រូវទទួលខុសត្រូវពីបទឧក្រិដ្ឋនីមួយៗនៅក្នុងដីកាដំណោះស្រាយ ហើយបានបញ្ជាក់ទៀតថា ព្រះរាជអាជ្ញានឹងចាត់ទុកបទឧក្រិដ្ឋទាំងនេះជា "វិធានការតូចមួយនៃភាពយុត្តិធម៌" សម្រាប់ជនរងគ្រោះរាប់លាននាក់នៃរបបខ្មែរក្រហម ។ ជា លាង បានផ្តល់ឱកាសបន្តទៅសហភាគាព្រះរាជអាជ្ញាអន្តរជាតិគឺ អេនឌ្រូ ខេលី ។

សេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់សហព្រះរាជអាជ្ញាអន្តរជាតិ អេនឌ្រូ ខេលី

ព្រះរាជអាជ្ញាអន្តរជាតិ អេនឌ្រូ ខេលី ទទួលបានឱកាសក្នុងការនិយាយដើម្បីផ្តើការសង្កេត និងពិភាក្សាពីតួនាទីដ៏ជាក់លាក់ និងការទទួលខុសត្រូវរបស់ជនជាប់ចោទនៃសំណុំរឿង០០២ ។ លោក ខេលី បានបញ្ជាក់ថា ការកើតឡើងនៃករណី០០២គឺឈរលើគោលការណ៍ថា "បុគ្គលគ្រប់រូបគឺជាលទ្ធផលនៃតម្លៃ" ហើយសិទ្ធិជាមូលដ្ឋាននៃបុគ្គលម្នាក់ៗពិតជាមានតម្លៃខ្លាំងណាស់ ។ លោក ខេលី បានបញ្ជាក់ផងដែរថា ភាពឃោរឃៅនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបានបញ្ជាក់អំពីឧក្រិដ្ឋភាពនៃការឲ្យតម្លៃទៅលើសេចក្តីត្រូវការរបស់រដ្ឋជាជាងការផ្តល់សិទ្ធិជាមូលដ្ឋានដល់បុគ្គលម្នាក់ៗ ។ លោក ខេលី បានចោទប្រកាន់ទៅជនជាប់ចោទថា ដោយភាពងងឹតងងុលដើម្បីសម្រេចទិសដៅបដិវត្តន៍ដាច់ខាតរបស់ខ្លួន ជនជាប់ចោទ និងមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមដទៃទៀត "បានកេងចំណេញពីមនុស្សគ្រប់បែបយ៉ាងទាំងអស់នូវអ្វីដែលមនុស្សទាំងនោះនៅរស់" ។ លោក ខេលី បានអះអាងថា "ដែនកំណត់នៃភាពមហន្តរាយយ៉ាងធំធេងដែលបានកើត

ឡើងយ៉ាងអំពើចិត្ត” ក្រោមការប្រព្រឹត្តរបស់ជនជាប់ចោទនៅលើទឹកដីកម្ពុជា “មិនមានតម្លៃស្មើនឹងសម័យទំនើបទេ” ដែលបុគ្គលគ្រប់រូបត្រូវទទួលបានទេ ។

ទាក់ទងទៅនឹងភាពជាក់លាក់នៃករណី០០២ លោក ខេលី បានធ្វើការសង្ខេបពីទិដ្ឋភាពទូទៅរបស់ភាគីព្រះរាជអាជ្ញាទាក់ទងនឹងសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ដែលភាគីព្រះរាជអាជ្ញាបានចោទប្រកាន់ជនជាប់ចោទថាជាសមាជិកនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួមរួមមានប្រធានបទទូទៅចំនួនប្រាំគឺ ៖

១) ការជម្លៀសដោយបង្ខំ

២) ការដាក់ជាទាសភាពនៅការដ្ឋានការងារ និងសហករណ៍មកជនស៊ីវិល

៣) ការប្រើប្រាស់អំពើហិង្សាដើម្បីកម្ទេចអ្នកដែលចោទជាសត្រូវ

៤) ការធ្វើទុកបុកម្នេញពុទ្ធសាសនិក អ្នកកាន់សាសនាចាមមូស្លីម ជនជាតិភាគតិចវៀតណាម និងក្រុម ជនជាតិភាគតិច និង

៥) ការរៀបការដោយបង្ខំដើម្បីបង្កើតកម្លាំងមនុស្ស

លោក ខេលី បានរៀបរាប់ប្រវត្តិសង្ខេបនៃចលនាបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា ដោយពង្រាងអំពីប្រវត្តិរូបរបស់ជនជាប់ចោទនីមួយៗ ដើម្បីបញ្ជាក់ឲ្យច្បាស់ពីការជាប់ពាក់ព័ន្ធគ្នាទៅនឹងមេដឹកនាំដែលបានស្លាប់ហើយគឺ សាឡុត ស ហៅ ប៉ុល ពត ។ លោក ខេលី បានអះអាងថា ប្រវត្តិដ៏វែងឆ្ងាយនៃចលនាខ្មែរក្រហមដែលបានផ្លាស់ប្តូរទៅជាខ្មែរក្រហម និងការជាប់ពាក់ព័ន្ធដ៏យូរអង្វែងរបស់ជនជាប់ចោទជាមួយគ្នានឹងមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមជាន់ខ្ពស់ផ្សេងទៀត និងបញ្ជាក់អំពីគម្រោងដែលបានរៀបចំទុកជាមុននៃបទឧក្រិដ្ឋដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។

បន្ទាប់មក លោក ខេលី បានបង្ហាញពីគំនូសព្រាងអំពីប្រវត្តិរូបដោយសង្ខេបរបស់ជនជាប់ចោទនីមួយៗដើម្បីបញ្ជាក់ឲ្យច្បាស់អំពីការអះអាងរបស់ព្រះរាជអាជ្ញាដែលថា ជនជាប់ចោទទាំងអស់គឺជាសមាជិករបស់ថ្នាក់ដឹកនាំនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ហើយគឺជាអ្នកដែលដឹងពគ្រប់បែបយ៉ាងអំពីបទឧក្រិដ្ឋដែលបានកើតឡើងក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ ថ្ងៃទីមួយបានបញ្ចប់ភ្លាមបន្ទាប់ពីលោក ខេលី ផ្តល់ទិដ្ឋភាពរួមនៃតួនាទីរបស់ ខៀវ សំផន នៅក្នុងចលនាខ្មែរក្រហម និងរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យដែលហាក់បីដូចជាធ្វើឲ្យ ខៀវ សំផន មានអារម្មណ៍អន្ទះសា និងធ្វើឲ្យគាត់ងាកខ្លួនទៅពិភាក្សាជាមួយមេធាវីរបស់ខ្លួនជាច្រើនសា ។ នៅថ្ងៃបន្ទាប់ អ្នកចូលរួមអាចនឹងដឹងច្បាស់ពីធាតុពិតនៃការជំទាស់របស់ ខៀវ សំផន ទៅនឹងការលើកឡើងរបស់ព្រះរាជអាជ្ញាស្តីអំពីតួនាទីរបស់ខ្លួន ហើយមេធាវីការពារក្តីរបស់

ទៀត សំដែង និងធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍បើកទៅពេលក្រោយ ។ សេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់ព្រះរាជអាជ្ញានឹងបញ្ចប់សេចក្តីសន្និដ្ឋាននៅថ្ងៃទី២២ ខែវិច្ឆិកា ហើយក្រោយមកនឹងមានការថ្លែងរបស់មេធាវីការពារក្តី ។

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

សរុបសេចក្តីមក ព្រះរាជអាជ្ញាបានបញ្ជាក់នូវអ្វីដែលមានសារសំខាន់ក្នុងការចោទប្រកាន់ទៅលើជនជាប់ចោទក្នុងករណី០០២ ។ ការបកស្រាយថា សម័យកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យជារដ្ឋទាសករនោះគឺជាការហុងអំបោះដ៏មានឥទ្ធិពលមួយដែលអាចដេរភ្ជាប់ឧក្រិដ្ឋកម្មផ្សេងៗ នៃគោលនយោបាយខ្មែរក្រហមរួមគ្នាឲ្យចូលទៅក្នុងផែនការទូទៅរបស់ខ្មែរក្រហម ដែលភ្ជាប់ជនជាប់ចោទទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងអស់ដែលបានរៀបរាប់នៅក្នុងដីកាដំណោះស្រាយ ។ បន្ថែមលើនោះ ការប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធជំនួយសំឡេងរបស់ព្រះរាជអាជ្ញានៅពេញអំឡុងនៃការធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍បើកសវនាការនេះ បានផ្តល់ឲ្យមានការចាប់អារម្មណ៍បន្ថែមពីអ្នកទស្សនា និងផ្តល់ភាពជាមនុស្សដល់ភាពទុក្ខសោកដែលតែងមានការភន័ច្រឡំនឹងបច្ចេកទេសផ្លូវច្បាប់ ។ ខណៈពេលដែលថ្ងៃទីមួយនេះហាក់បីដូចជាថ្ងៃចាប់ផ្តើមដ៏ល្អនៃសវនាការករណី០០២ ការដាក់ជូនសំណើ ដោយក្រុមការពារក្តីរបស់ នួន ជា និង អៀង សារី ទាក់ទងទៅនឹងចៅក្រម ខាតវ្រាយត៍ គឺជាការរំឭកឲ្យឃើញឡើងអំពីភាពចម្រូងចម្រាសដែលកំពុងកើតឡើងនៅសាលាក្តីខ្មែរក្រហមរាល់ថ្ងៃ ។

ចប់